

PROGRAM FUNKCJONALNO UŻYTKOWY DLA PRAC OSUSZANIA I ODWODNIENIA
FUNDAMENTÓW KAPLICY W HORODKU

OBIEKT- Murowany, ceglany Kościół św. Onufrego filialny kościół rzymskokatolicki parafii w Drelowie, dawna cerkiew prawosławna – KAPLICA W HORODKU

LOKALIZACJA- Horodek gmina Drelów

ZLECENIODAWCA- Parafia p.w.Niepokalanego Poczęcia N. M. P. w Drelowie, ul. Męczenników Podlaskich 28, Drelów

AUTOR OPRACOWANIA- Konserwator Dziej sztuki mgr Zofia Kamińska

ZAKRES OPRACOWANIA-

- 1.Opis obiektu
2. Ocena stanu zachowania.
3. Założenia programowe odwodnienia i osuszenia fundamentów kaplicy.

Kwiecień 2024

1. OPIE OBIEKTU.

Kościół św. Onufrego w Drelowie – filialny kościół rzymskokatolicki parafii w Drelowie, dawna cerkiew prawosławna . Budowlę wymurowano z cegły ceramicznej czerwonej jako świątynia trójdzielna, z wieżą nad wejściem. Obiekt wybudowany w stylu bizantyjsko-rosyjskim, w oparciu najprawdopodobniej o projekt Władimira Pokrowskiego, na podstawie którego powstały również posiadające niemal identyczną bryłę cerkwie w Łaziskach, Mszannej i Zabłociu (obecnie dwie pierwsze pełnią funkcje kościołów katolickich).

W lokalnej tradycji uroczysko Horodek stanowiło miejsce schronienia ludności w okresach wojen, co potwierdzać mogą zapisy proboszcza unickiej parafii drelowskiej ks. Mikołaja Waszyńskiego z 1760 roku (pośrednio o istnieniu jakiejś formy umocnień świadczy wschodniosłowiańska nazwa horodok, oznaczająca mały gród). Pierwsza świątynia w tym miejscu powstała prawdopodobnie około 1667 roku dzięki staraniom ks. Jana Nowikowicza i z błogosławieństwa unickiego biskupa włodzimiersko-brzeskiego Benedykta Glińskiego. Już w 1781 roku nową kaplicę w Horodku ufundował książę Adam Czartoryski[3]. W XVIII wieku kaplica w Horodku nabrała znaczenia jako miejsce cudów i cel pielgrzymek, ale dopiero w 1802 roku została przyłączona do parafii w pobliskim Drelowie. Kaplica po kasacie Kościoła unickiego w Królestwie Polskim została przekazana Cerkwi prawosławnej, a w 1895 r. spłonęła w wyniku uderzenia pioruna.

W 1912 roku zaczęto budowę murowanej świątyni w stylu bizantyjsko-rosyjskim. Została ona wyświęcona jako cerkiew prawosławna w 1915 roku, ale jeszcze w tym samym roku opuszczona przez wyznawców (bieżeństwo) i niebawem przejęta przez Kościół rzymskokatolicki. W latach 1940-1944, gdy parafialny kościół w Drelowie służył jako cerkiew prawosławna, kaplica w Horodku stanowiła główny obiekt drelowskiej parafii rzymskokatolickiej.

2. OCENA STANU ZACHOWANIA

Na ceglanej elewacji obiektu można zaobserwować pewne zniszczenia. Są to głównie ubytki cegieł i wykruszenia fugowani w dolnych partiach obiektu. W pasie przyziemia oraz murki przy schodach noszą na sobie ślady zniszczeń pochodzenia chemicznego i fizycznego.

Murki przy schodach są prawdopodobnie dobudowane w późniejszym czasie , wskazują na to użyte cegły, odmienne niż na [pozostałe części elewacji oraz sposób wykonania. Nakryte betonową ławą odspajają się od ściany elewacji. Tutaj można zaobserwować wykruszenia fug, wysunięcia cegieł oraz częściową erozję powierzchni cegieł.

Podobne choć w mniejszym zakresie uszkodzenia widoczne są wokół obiektu niemalże wyłącznie w pasie przyziemia. Dodatkowo powierzchnia cegieł i fug pokryta jest zielenicami .

Przyczyny tych zniszczeń mają źródło w podwyższonym zawilgoceniu muru. Powodem jest położenie obiektu na terenie podmokłym, a także brak właściwego odprowadzenia wody, na przykład urwane rury spustowe odprowadzające wodę bezpośrednio pod fundament. Teren wokół kaplicy jest mocno zadrzewiony, dookoła znajdują się tereny podmokłe, zatem ogólnie obiekt większą część roku i cykli sezonowych narażony jest na wilgoć a odparowywanie wilgoci zacienionego muru jest utrudnione.

Zawilgocenie fundamentów jest oczywiste w tak wilgotnym podłożu jednak to co powoduje dalsze zniszczenia to podciąganie kapilarne w murze, W tym przypadku ma ono miejsce w warstwach zewnętrznych przypowierzchniowych. Fundament wykonano z kamienia narzutowego, granitu, gnejsu i granitognejsu z przemieszanymi porfirami. Kamień ten nie podciąga wody z gruntu i budynek w sposób przemyślany i właściwy posadowiono na takim fundamentcie. Migracja wody przebiega w obrębie spoin, wapiennych które

najprawdopodobniej miały domieszki gliny lub mielonej cegły. Zmieniło to charakterystykę zaprawy z powietrznej na hydrauliczną i zwiększyło jej odporność na środowisko wilgotne.

W tej sytuacji wszelkie zniszczenia spowodowane zawilgoceniem oraz obecność wilgoci ma źródło w wadach technicznych systemu odprowadzania wody oraz spowodowane są wtórnymi źródłami zawilgocenie, takimi jak pęknięcia muru, wykruszenie spoin i wysunięcie cegieł, co powoduje wnikanie wody w głąb muru.

W niedawnej przeszłości zostały wykonane prace zmierzające do usunięcia problemów zawilgocenia, jednak skutek tych działań jest niezadawalający albo wręcz przeciwny. Została zastosowana folia kubelkowa pomiędzy którą wnika woda opadowa i uniemożliwia migrację do gruntu wilgoci oraz naturalne odparowywanie zatrzymując wilgoć przy fundamencie. Zastosowanie folii jako barierę przeciw wilgotnościową bez właściwego rozwiązania systemu odprowadzania wód opadowych jest działaniem niepełnym i przynoszącym więcej szkody niż pożytku.

Pozostałe zniszczenia dotyczą piaskowcowych okładzin schodów, murku i niewielkich uszkodzeń cegieł powyżej pasa cokołowego. Są to uszkodzenia mechaniczne, pęknięcia i zazielenienia koloniami zielenic i porostów stanowiących bezpośrednie zagrożenie dla obiektu na poziomie chemicznym i fizycznym. Rozkład przypowierzchniowych warstw kamienia postępuje w wyniku metabolizmu zielenic wnikania ich w pory kamienia i rozluźniania ziaren co powoduje ciągłe wyługowania w cyklach pogodowych oraz zwiększanie zawilgocenia.

3. Założenia programowe odwodnienia i osuszenia fundamentów kaplicy.

Ogólne założenia koncepcji ochrony przeciwwilgociowej obiektu.

W analizowanym przypadku optymalnym rozwiązaniem ochrony jest kompleksowe zabezpieczenie murów stykających się z gruntem przed wodą naporową i podciąganiem kapilarnym warstw zewnętrznych, przy jednoczesnym zachowaniu zdolności dyfuzji pary wodnej z otoczenia.

Spełnianie takich wymagań jest konieczne z uwagi na zabytkowy charakter budynku.

Realizacja założeń kompleksowych będzie skomplikowana ze względu na liczne czynniki do których należą:

- znaczna grubość murów oraz występowanie w fundamencie twardych jednostek postaci kamieni magmowych utrudniających wykonanie poziomej izolacji w postaci blokady strukturalnej.
- występowanie wewnętrznych kawern i szczelin w strukturze wewnętrznej fundamentu.
- nawodnienie terenu wokół obiektu (wodami opadowymi) i podmokłego otoczenia.

W związku z powyższym w celu należy zastosować metody pośrednio ograniczające zasięg nawadniania i zawilgacania.

Należy obowiązkowo w sposób właściwy i skuteczny wykonać system odprowadzania wód opadowych z dachu w taki sposób aby rury spustowe połączone były z systemem wyprowadzania wody dalej od obiektu (rury odprowadzające grawitacyjnie wodę w kierunku fosy).

Należy obniżyć źródło zawilgocenia poprzez wykonanie drenażu poziomego.

Należy wykonać strefy odsychania wilgoci (drenaż pionowy odwrócony).

W analizowanym przypadku istnieje możliwość grawitacyjnego odprowadzania wód gruntowych do otaczającej teren fosy.

Ponadto należy wykonać obniżenie strefy odsychania murów,. Metoda ta polega na wykonaniu pionowej warstwy ochronnej, oddzielającej mur od gruntu.

Zablokowanie bocznej infiltracji przy jednoczesnym umożliwieniu wysychania wilgoci pobieranej w płaszczyźnie kontaktu spodu muru z gruntem nawodnionym lub wilgotnym, poprawi to znacznie warunki wilgotnościowe partii muru zlokalizowanej wyżej.

W celu ograniczenia ilości wód gromadzonych wokół budynku bezpośrednio przy fundamentach należy wykonać drenaż odwadniający, który będzie zbierał wody opadowe i systemem studzienek i rur umieszczonych pod gruntem odprowadzał wodę bezpośrednio do fosy.

Dodatkowo należy wykonać przegląd zieleni wokół obiektu i zastosować zabiegi umożliwiające przewietrzanie obiektu. Usunięcie drobnej licznej zieleni w postaci krzewów od strony wschodniej oraz cięcia chirurgiczne drzew zacieńających obiekt.

Etap I - Wykonanie robót na zewnątrz budynku (drenaże, rynny i rury spustowe)

Etap II - Wykonanie robót wewnątrz budynku (usunięcie zawilgoconych tynków w dolnych partiach w celu umożliwienia szybszego osuszenia muru).

Dodatkowo w związku z prowadzonymi pracami ziemnymi w ramach planowanej inwestycji wymagane jest prowadzenie stałego nadzoru archeologicznego.

Opracowała

Konserwator Dziej Sztuki

mgr Zofia Kamińska